પાણી પુરવઠા વિભાગ, ગુજરાત રાજ્ય
પીવાના પાણીના નોર્મસ સુધારવા બાબત

રાજ્યમાં પીવાના પાણીના નોર્મસ ભારત સરકારના ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલયની ગાઇડ લાઇન્સ મુજબ ૪૦ લીટર માથાદીઠના હતાં. જે રાજ્યમંત્રી મંડળની તા.૨૦-૦૫-૨૦૦૯ ની બેઠકમાં અધ્યક્ષ સ્થાનેથી થયેલ સુચન અન્વયે પાણી પુરવઠા બોર્ડ દ્વારા નવા નોર્મસ નક્કી કરવા બોર્ડના પત્ર નં. પીબી-૪/મોનીસેલ/નોર્મસ/૧૬૬૭/૨૦૦૯, તા.૦૧-૦૭-૨૦૦૯ થી એક ઉચ્ચસ્તરીય કમીટીની રચના કરવામાં આવી હતી.

કમીટીની તા.૦૩-૦૭-૨૦૦૯ના રોજ મળેલ મીટીંગમાં લેવાયેલ નિર્ણય મુજબ " હવે પછી બધા જ ગામોમાં ૭૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ મુજબ પાણીનો જથ્થો મળી રહે તે મુજબની નીતિ નક્કી કરવામાં આવી હતી."

કેન્દ્ર સરકારના ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલયની નવી ગાઇડલાઇન સંદર્ભે પ્રતિદિન માથાદીઠ પાણી પુરવઠો સને ૨૦૧૩-૧૪ થી ૫૫.૦૦ લીટર કરવામાં આવેલ છે.

રાજ્યમાં મહદ્દઅંશે વ્યક્તિગત પાણી પુરવઠા યોજનાઓ ૪૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ તેમજ જૂથ યોજના અંતર્ગત સમાવિષ્ટ ગામોમાં ૭૦ લીટર પ્રતિવ્યક્તિ મુજબ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે. ભારતસરકારના પેય જળ અને સ્વચ્છતા વિભાગની ગાઇડ લાઇન્સ પ્રમાણે હવેથી દરેક યોજના ૫૫.૦૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ પ્રમાણે તૈયાર કરવાની રહે છે.

રાજ્યમાં લગભગ બધા જ ગામોમાં પાણી સમિતિ કાર્યરત થઇ ગઇ છે અને લગભગ ૭૬ % વસ્તીને ઘરે ઘરે નળ કનેકશન દ્વારા પાણી પુરવઠો આપવામાં આવે છે. ઉપરાંતમાં ગામોનું શહેરીકરણ વધુ થવા લાગ્યું છે, ગામોમાં જીવનધોરણ ઉંચુ આવતા ભૌતિક સાધનોનું વપરાશ વધવાને કારણે પાણી પુરવઠાનું વપરાશ પણ વધ્યુ છે. વળી, આધુનિક ટેકનોલોજીને લીધે ગામોમાં પશુપાલન/ડેરીની વૃત્તિ વધી રહી છે. સાથોસાથ ગામડાઓમાં ગટર યોજનાઓની માંગ પણ વધવા લાગી છે.

ભારત સરકારની માર્ગદર્શિકામાં માથાદીઠ આપવામાં આવતા પાણી પુરવઠા માટે નોર્મસ ફ્લેક્ઝીબલ કરવામાં આવ્યા છે. જેમાં –

(૧) સર્વિસ લેવલ સ્થાનિક જરૂરિયાત મુજબ માંગ આધારિત લોકોના પરામર્શમાં નક્કી કરવાના રહે છે.

(૨) તે સર્વિસ લેવલ દરેક ઘર માટે લાંબા ગાળા સુધી (Sustainable) જાળવી રાખી શકાય તેવું હોવું જોઇએ.

હાલમાં ગુજરાત સરકાર દ્વારા રૂર્બન કાર્યક્રમ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવેલ મોટા ગામો/તાલુકા સ્થળનાં ગામોમાં શહેરી વિસ્તારની જેમ ગટર વ્યવસ્થા સાથેની સુવિધા આપવાનું વિચારેલ છે. આવા ગામોમાં અગાઉ ૧૦૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ મુજબ નિર્ણય લેવામાં આવેલ તેના બદલે હવે ૧૪૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ પ્રતિ દિન મુજબ નિર્ણય લેવાનો થાય છે.

ચાલુ વર્ષે ઓછા થયેલ વરસાદના કારણે પીવાનાં પાણીની તંગી ઉદ્ભવેલ, રાજ્યમાં માનવની સાથે સાથે પશુઓને પણ પીવાનાં પાણીની મુશ્કેલીનુ નિર્માણ થયેલ. આ સંજોગો રાજ્ય સરકાર સ્તરે પશુઓને અપાતા પાણીનાં જથ્થા માટે પ્રતિ વ્યક્તિ અગાઉ અછતની પરિસ્થિતિ ૩૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ પ્રતિ દિન મુજબ અપાતા પાણીનાં જથ્થાનાં પ્રમાણમાં વધારો કરી ૫૦ લીટર પ્રતિ વ્યક્તિ/દિન મુજબ પાણી વિતરણ કરવા માટેનો નિર્ણય લેવામાં આવેલ હતો. આમ, ગુજરાતની પરિસ્થિતિ ધ્યાને લઇ માનવની સાથે સાથે પશુઓને પણ પીવાનાં પાણીની જરૂરિયાત ધ્યાને લેવાની રહે છે.

આમ, ઉપરોક્ત બધી જ બાબતો ધ્યાને લેતા નીચે મુજબની નિર્ણય લેવાની દરખાસ્ત છે.

(૧) રાજ્યમાં બનાવવામાં આવતી પાણી પુરવઠા યોજનાઓ કે જેમાં ગામના પાદર સુધી પાઇપલાઇન દ્વારા પાણી પુરવઠો પુરો પાડવાનો રહે છે, તેવી પાઇપલાઇનની વહન ક્ષમતા અને અન્ય માળખાકીય બાંધકામ વર્તમાન માટે પ્રતિ વ્યક્તિ પ્રતિદિન ૧૦૦ લીટર પ્રમાણે ડીઝાઇન કરવાની જરૂરિયાત રહે છે.

(૨) ગામની આંતરિક પીવાના પાણીની યોજના માંગ આધારિત, સ્થાનિક જરૂરિયાતને ધ્યાને લઇ, સ્વજળધારાના સિધ્ધાંત આધારિત લોકોને સાથે રાખી ગ્રામ્ય વિસ્તાર આંતરિક

સુવિધાઓનાં માળખાકીય કામો ૧૦૦ લીટર પ્રતિદિન મુજબ ડીઝાઇન કરવાની જરૂરિયાત રહે છે.

(3) રૂર્બન કાર્યક્રમ હેઠળ સમાવિષ્ટ ગામોમાં જ્યાં ડ્રેનેજ ભૂગર્ભ ગટર યોજનાની સુવિધા આપવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે તેવા ગામોમાં પણ ૧૪૦ લિટર પ્રતિદિન પ્રતિ વ્યક્તિ મુજબ પાણીની જરૂરિયાત ગણી યોજનાની ડીઝાઇન કરવા માટેના નિર્ણય લેવાના રહે છે.

NRDWP Guidelines (2011)
C/15

- Agriculture uses nearly four-fifths of the fresh water and various studies indicate that current farming practices waste at least 60 percent of this water. In water scarce areas foods/grain products that are sent to other parts of the country as commercial commodity takes away large quantity of water (about 3,000 litres of water required to grow 1 kg. of rice) from that area through these products, by what is known as 'virtual water' transfers. There is enormous scope for improvement by adopting community ground water monitoring, crop water budgeting and social regulation of water for ensuring fresh water availability for drinking on a sustainable basis in water scarce areas.
- In the context of resource constraints and competing demands on resources and inter se priorities, it is unlikely that the Government alone would be able to meet the challenge. The cost sharing arrangements should encourage involvement of the Central Government, State Government, PRIs, beneficiaries and other stakeholders. The PRIs need to own and manage the drinking water supply systems created.

8. Norms

- To make norms and guidelines broad-based and allow flexibility to the community to plan water supply schemes based on their needs and to suit the local requirement, it is recommended that desirable service level should be decided in consultation with the community.
- Level of service should be linked to the issue of demand, commonly expressed through user's basic need for a particular level of service and satisfaction at household level on sustainable basis.
- The goal should be to move up the Water Ladder of service delivery so that ultimately all rural households are provided with adequate piped safe drinking water supply within the household premises. This is necessary to relieve women and girls especially, from the drudgery of fetching water, address malnutrition issues, and increase the time available for education and leisure, while also preventing contamination likely while fetching water from a distant source.

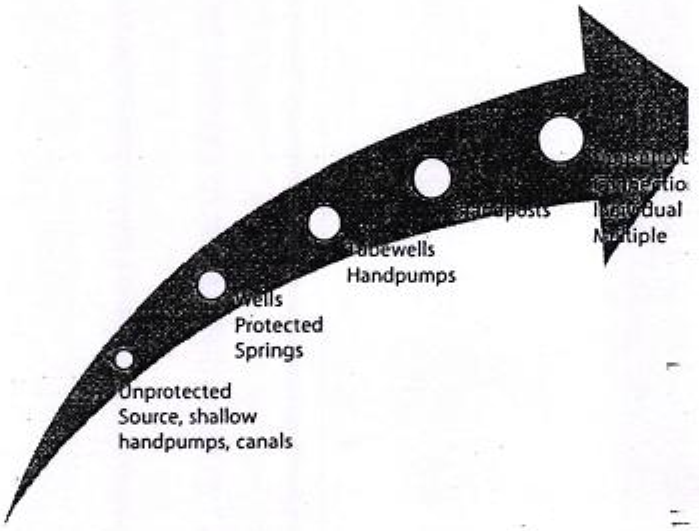

- The basic minimum level of potable drinking water supply in rural areas that has been adhered to since the inception of ARWSP is given at Annexure I.
- A habitation in which all the households do not have the basic minimum drinking water facility of potable quality at a convenient location on a sustainable basis is to be considered as uncovered.
- There is no distinction between habitations not covered due to quality or quantity aspects since in either case the same steps are to be taken to provide alternate potable and adequate water to the household.
- Coverage of a particular habitation should be indicated based on these criteria.
- The issue of equity and basic minimum needs is to be considered while designing the schemes and planning investment.

52

Annexures

Annexure 1

A. Norms for Providing Potable Drinking Water in Rural Areas

Under the [illegible] guidelines the norms that have been [illegible] tion of the programme [illegible] potable drinking water [illegible] tion based on basic minimum need is as follows:

- 40 litres [illegible] d) for humans [illegible] requiren [illegible] minimum need as [illegible] SP guidelin [illegible]

Purpos [illegible]	[illegible] ity (lpcd)
Drinkin [illegible]	3
Cookin [illegible]	5
Bathing [illegible]	15
Washing [illegible] and hou [illegible]	7
Ablutio [illegible]	[illegible]
Total [illegible]	[illegible]

- [illegible] essed by [illegible] ts and they [illegible] based on [illegible] st [illegible]
- [illegible] ms and [illegible] water will entail huge capital cost, 10 lpcd of potable water may be supplied and the balance domestic requirement can be met from other nearby source(s).
- For purposes of comparability coverage means provision within a distance of 500 mts from the household or 30 minutes of time taken for fetching water.

B. Norms for Coverage

While planning for schemes in any year, priority is to be given to habitations where none (0%) or part of the population has access to adequate and safe drinking water. The habitations can be categorized in terms of population covered as 0%, 0-25%, 25-50%, 50-75%, 75-100% and 100%.

- Coverage of population is to be calculated on the following criterion:
  - Percentage of people within habitation getting basic minimum quantity of potable water within a distance of 500 mts from the household from either a public or a community source.

C. Definitions of Joint Monitoring Programme for MDG

The WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme (JMP) for Water Supply and Sanitation is the official United Nations

ARWSP Guide lines

c/9

2.2 NORMS FOR PROVIDING POTABLE DRINKING WATER

2.2.1 While implementing the Rural Water Supply Schemes, the following norms may be adopted for providing potable drinking water to the population:

40 litres per capita per day (lpcd) for humans to meet the following requirements.

2.2.2 In addition, provision should be allowed at 30 lpcd for animals in hot and cold desert/ecosystems in 227 blocks of 36 DDP districts already identified in the States of Andhra Pradesh, Gujarat, Haryana, H.P., J&K, Karnataka and Rajasthan.

2.2.3 With normal output of 12 litres per minute, one handpump or standpost is estimated for every 250 persons. In case of an independent habitation/hamlet/Wadi/Tola/Majra/Mohra etc, if their population is less than 250 persons and there is no potable water source within its location, one source may be provided . A rural habitation not having any safe water source with a permanently settled population of 20 households or 100 persons, whichever is more, may be taken as the unit for coverage with funds under the ARWSP. However, the State Government could cover any habitation regardless of its size/population/number of households with funds under the MNP.

2.2.4 DDP areas and SC/ST habitations with less than 100 persons can, however, be covered under the ARWSP.

તાકીદનો પત્ર :
ગુપ્ત અને મંત્રીમંડળના કાગળો :
તાત્કાલિક :

ક્રમાંક : મપબ-૧૦-૨૦૦૯(૨૧)-કેયુ
સામાન્ય વહીવટ વિભાગ,
સચિવાલય, ગાંધીનગર
તારીખ:૨૫ - ૫ - ૨૦૦૯

પ્રતિ,
શ્રી પી. પનીરવેલ, અગ્ર સચિવશ્રી, મહેસૂલ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર
શ્રી વી. એસ. ગઢવી, સચિવશ્રી(પા.પુ.)નર્મદા, જળસંપત્તિ, પા.પુ.અને ક વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર

વિષય :-તારીખ : ૨૦ - ૫ - ૨૦૦૯ ના રોજ મળેલ મંત્રીમંડળની બેઠકમાં અધ્યક્ષસ્થાનેથી થયેલ સૂચન બાબત.

શ્રીમાન,

ઉપરોકત વિષયના અનુસંધાને આજ્ઞાનુસાર જણાવવાનું કે, માન. મુખ્ય મંત્રીશ્રીના અધ્યક્ષપદે તારીખ: ૨૦ / ૫ / ૨૦૦૯ ના રોજ મળેલ મંત્રીમંડળની બેઠકમાં અધ્યક્ષસ્થાનેથી નીચે મુજબનું સૂચન કરવામાં આવેલ છે :

(૨) ઉનાળાની સ્થિતિને ધ્યાને લઇને ઘાસચારાની ઉપલબ્ધિ અને પીવાના પાણીની સ્થિતિ અંગે સમીક્ષા હાથ ધરવી જોઇએ કારણ કે અમુક જિલ્લાઓમાંથી ઘાસચારા માટેની માંગણી આવતી હોય છે. પીવાના પાણી માટેના શું નોર્મસ નકકી કરવામાં આવેલ છે તે અંગેની સમીક્ષા વિભાગ દ્વારા નકકી કરી લેવી જોઇએ.

૨. ઉકત સૂચન અન્વયે યોગ્ય કાર્યવાહી સત્વરે હાથ ધરવા અને કરેલ કાર્યવાહી અંગેની જાણ આ વિભાગના તા.૧૮-૧૧-૨૦૦૫ના પરિપત્ર ક્રમાંક : મપબ-૧૦-૨૦૦૫-૧૬૮૪-કેયુના એનેક્ષર -૪ મુજબના નમૂના (કોમેટ) માં કરવા વિનંતી છે.

આપનો વિશ્વાસુ,

(એન. કે. આંબલિયા)
નાયબ સચિવ(કેબિનેટ)
સામાન્ય વહીવટ વિભાગ
ગુજરાત સરકાર.